

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalouden koulutusohjelma / Julkishallinto ja juridiikka

Reetta Niemi

ALAIKÄISET VELALLISET ULOSOTTOMENETTELYSSÄ

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous

Niemi, Reetta	Alaikäiset velalliset ulosottomenettelyssä
Opinnäytetyö	38 sivua + 3 liitesivua
Työn ohjaaja	Lehtori Päivi Ollila
Toimeksiantaja	Kymenlaakson ulosottovirasto
Syyskuu 2011	
Avainsanat	alaikäiset, velallinen, ulosotto, maistraatti, ulosottomenettely

Opinnäytetyön aiheena on alaikäisiä velallisia koskeva ulosottomenettely. Alaikäisistä velallisista on hyvin vähän tietoa saatavana, joten työ toimii myös kirjallisuuden ja lähteiden kokoavana teoksena. Työn alussa esitellään historiaa, josta lain muuttaminen alaikäisten velallisten eduksi sai alkunsa, sekä alaikäisten ulosottomenettely eritoten Kymenlaakson ulosottoviraston näkökulmasta ja tavat, joiden mukaan Kymenlaakson ulosottoviraston Kouvolan toimipaikassa toimitaan alaikäisen velallisen asian tultua vireille. Työn lopussa perehdytään maistraatin työskentelyyn alaikäisten velallisten osalta. Työstä löytyy myös tilastotietoa alaikäisistä velallisista Kymenlaakson ulosottoviraston piiristä.

Opinnäytetyössä on käytetty lähinnä kvalitatiivisia menetelmiä, kuten haastattelua ja dokumentteja, jotka on kerätty pääasiassa ulosottovirastosta. Koska laissakin on hyvin vähän tietoa saatavilla, ovat haastattelut olleet erityisen tärkeitä lähteitä. Haastatteluiden kautta on saatu selvitettyä käytännön tavat, joilla alaikäisten velallisten kanssa toimitaan. Opinnäytetyössä käytännön tavat yhdistetään kirjoitettuun lakiin, jolloin saadaan selville, kuinka lain tavoitteet toteutuvat käytännössä.

Opinnäytetyön tuloksista selviää, että suurin osa alaikäisten asioista on julkisoikeudellisia asioita. Julkisoikeudellisten asioiden lisäksi alaikäisillä velallisilla on yksityisoikeudelliselta puolelta suurimpana asianimikkeenä vahingonkorvaukset. Alaikäisten velallisten ulosottomenettely ei eroa tavallisesta, täysi-ikäisiin kohdistuvasta ulosottomenettelystä lain puolesta, mutta käytännön eroavuuksia löytyy, mikä riippuu asiaa hoitavasta ulosottomiehestä. Alaikäisten asiat maksetaan pääasiassa hyvin, eikä maistraatissa ole jouduttu ikinä tekemään toimia edunvalvojan määräämiseksi ulosotossa olevien velkojen takia.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Business Management

NIEMI, REETTA

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

September 2011

Keywords

Underage debtors' execution procedure

38 pages + 3 pages of appendices

Päivi Ollila, Senior Lecturer

Kymenlaakso distraint office

underage, debtor, distraint, debt recovery procedure, registry office

The thesis is about underage debtors in execution procedure. There is not a lot of literature about the topic, so the thesis works as a collector of information from different sources. There are two parts in the thesis: the first part introduces the history of the preparation of a legislative proposal that were made for underage debtors and the second part brings out the most common cases relating to underage debtors that are handled in Kymenlaakso distraint office.

The aim of the thesis was to research the execution procedure used with the underage debtors as well as to introduce the ways in which authorities handle underage debtors.

The methods that are used were mostly interviews and documents that were collected from the distraint office. Because there is little written about the subject, interviews and the Internet were the most important sources.

The conclusions were that the underage debtors' execution procedure does not make a big difference from the normal debt recovery procedure by law. Most differences in distraint depend on the bailiff officer that is taking care of the debtor's case. The debts of the underage debtors are paid well by the parents and there are no cases that Kymenlaakso registry office should have made any motions to appoint a trustee to an underage debtor.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	LAKI ENNEN ULOSOTTOKAARTA	6
3	HALLITUKSEN ESITYS JA TOTEUTUNEET EHDOTUKSET	7
	3.1 Ulosottomiehen velvollisuus ilmoittaa holhousviranomaiselle vireilletulosta	8
	3.1.1 Perustuslakivaliokunnan lausunto	8
	3.1.2 Vähäisten velkojen rajaaminen	9
	3.1.3 Toteutunut laki	9
	3.2 Hakijan tarkastusvelvollisuus	10
	3.3 Alaikäisen yksityisyyden suoja	11
	3.4 Holhousviranomaisen toimet	12
4	ALAIKÄISTEN VELALLISTEN ASIOIDEN VERTAILUA	14
	4.1 Tutkimuksen tulokset	15
	4.2 Alaikäiset velalliset syntymävuoden mukaan	15
	4.3 Kaikki vireilläolevat alaikäiset velalliset kuukausittain	17
5	ALAIKÄISTEN ASIAT KYMENLAAKSON ULOSOTTOVIRASTOSSA	18
	5.1 Kymmenen tyypillisintä asiaa	18
	5.2 Alaikäisten kaikki asiat	21
6	ULOSOTTOMIESTEN TYÖ ALAIKÄISTEN VELALLISTEN PARISSA	23
	6.1 Valtakunnanvoudinviraston ohjeistus	24
	6.2 Kyselyn tulokset & ulosottomiesten toiminta alaikäisen velallisen kohdalla	25
	6.3 Yhteenveto	28
	6.4 Ratkaisu	29
7	ALAIKÄISET VELALLISET HOLHOUSVIRANOMAISEN TYÖSSÄ	30
	7.1 Maistraatille toimitettava ilmoitus alaikäisestä velallisesta	31
	7.2 Maistraatin toiminta alaikäisten velallisten osalta	31

7.3	Maistraatin kokemukset	33
7.4	Ratkaisu	34
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	
	Liite 1. Haastattelupohja	
	Liite 2. Tiedustelu	
	Liite 3. Vireilletuloilmoitus	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe on ulosoton piiristä, sillä suoritan syventävän harjoittelun Kymenlaakson ulosottovirastossa Kouvolan toimipaikassa. On helppo valita opinnäytetyön aihe harjoittelupaikasta, jolloin olen läheisesti tekemisissä aiheen kanssa. Opinnäytetyön tekeminen on helpompaa aiheesta, josta tietää myös käytännössä. Lähtökohtana opinnäytetyölle on se, ettei aikaisempaa kirjallisuutta aiheesta ole juurikaan saatavana, joten tavoitteeksi nousee alaikäisen velallisen ulosottomenettelyn esittely. Tavoitteena on lisäksi käsitellä alaikäisten velallisten asioita Kymenlaakson ulosottovirastossa sekä esitellä heidän tyypillisimpiä asioitaan. Rajauksena työlle on asetettu Kymenlaakson ulosottopiiri ja Kouvolan toimipaikka. Tutkimuksessa käytetään kvalitatiivisia menetelmiä, lähinnä haastattelua ja dokumentteja, joita ulosottovirastosta saa käytettäväksi. Koska aikaisempaa kirjallisuutta ei ole saatavilla, niin Internet muodostuu tärkeäksi lähteeksi työtä tehdessä. Työn vaiheet jakaantuvat kahteen osaan: syventävän harjoittelun aikana aion tutustua aiheeseen, etsiä ja kerätä tietoa sekä lähteitä, haastatella kihlakunnanulosottomiehiä ja maistraatin henkikirjoittajaa. Harjoittelun päätyttyä aion kirjoittaa opinnäytetyön valmiiksi. Keskeisinä käsitteinä tutkimuksessa ovat alaikäiset, velalliset ja ulosottomenettely.

2 LAKI ENNEN ULOSOTTOKAARTA

Ulosottoaarta edeltävä ulosottolaki oli vuodelta 1895 ja tämän vuoksi laki oli suurilta osin vanhentunutta. Suurimmaksi ongelmaksi ulosottolaissa alaikäisten velallisten osalta nousi se, ettei lainsäädännössä ollut ollenkaan erityissäännöksiä siitä, kuinka menetellä alaikäisten velallisten kanssa (HE 83/2006). Koska alaikäisiä velallisia oli kuitenkin jo ulosottolain aikaan, vanhentunut laki asetti ristiriidan muiden lakien tavoitteita kohtaan ja laista löytyi ”porsaanreikiä”. Jo Suomen perustuslain 19. §:n 3. momentin mukaan julkisen vallan tehtäviin kuuluu tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Myös holhoustoimessa annetun lain (442/1999) tavoitteisiin lukeutuu, että niiden henkilöiden etua ja oikeuksia pitää valvoa, jotka eivät itse vajaavaltaisuutensa vuoksi voi pitää itse huolta taloudellisista asioistaan. Tilanne, ettei lainsäädännöstä löytynyt erityissäännöksiä alaikäisistä velallisista, oli ristiriidassa myös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) kanssa, jossa määritellään huoltajalle kuuluvat tehtävät. Kyseisen lain 4. §:n mukaan huoltajan tehtävänä on muun mu-

assa turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä tarpeellinen huolenpito, ja tämä ei ilmiselvästikään toteutunut, jos alaikäinen on ollut ulosotossa velallisena. Myös Yhdistyneiden Kansakuntien lasten oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (SopS 59/1991) sopimusvaltiot ovat sitoutuneet takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon, ja aiemmin tämä ei Suomen tapauksessa ole täysin toteutunut, koska alaikäisiä velallisten osalta laissa ei ole ollut säännöksiä ja alaikäinen on voinut tahtomattaan joutua ulosoton asiakkaaksi.

Hallituksen esityksessä ulosottolain kumoamisella ja ulosottokaaren säätämällä pyrittiin korjaamaan vanhentunut laki ja alaikäisten velallisten osalta takaamaan heille kuuluvat oikeudet ja edut, sekä turvaamaan alaikäistä sellaisilta oikeustoimilta, joihin hänen nimissään ryhdytään, joita esimerkiksi holhooja tai edunvalvoja saattaa tehdä. (Hallituksen esitys 83/2006.)

3 HALLITUKSEN ESITYS JA TOTEUTUNEET EHDOTUKSET

Eduskunta lähetti 6.9.2006 lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen ulosottokaareksi ja laiksi verojen ja maksujen täytäntöönpanosta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi (HE 83/2006 vp). Valiokunta käsitteli esityksen yhteydessä alaikäisten velallisten osalta toimenpideoitteen TPA 32/2004 vp alaikäisten suojelemisesta häikäilemättömiltä huoltajilta (Christina Gestrin/r ym.), joka oli lähetetty valiokuntaan 28.4.2004. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Toimenpideoitteessa TPA 32/2004 vp ehdotettiin, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin selvittääkseen, miten alaikäisiä voidaan nykyistä paremmin suojata sellaiselta ei-vapaaehtoiselta omistamiselta, josta aiheutuu julkisoikeudellisia menoja tai juoksevia kuluja, jotka voivat maksamattomina johtaa pitkäaikaisiin kohtuuttomiin seurauksiin alaikäisille. Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta, hallintovaliokunta ja talousvaliokunta antoivat esityksestä lausunnot. Lausunnoista vain perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan lausunnot sisältävät kommentit liittyen alaikäisiin velallisiin, joten hallintovaliokunnan lausunto on jätetty pois kirjoittajan toimesta. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Hallitus esityksessään 83/2006 ehdotti säädettäväksi ulosottokaaren, jolla kumottaisiin ulosottolaki ja tehtäisiin uudistuksia muihin ulosottolakiin läheisesti liittyviin lakeihin. Verojen ja maksujen perimisestä ulosottoimin annettu laki korvattaisiin hallituksen

esityksen mukaan uudella, verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annettavalla lailla. Vuonna 2008 ulosottolaki sekä laki verojen ja maksujen perimisestä ulosottoihin kumottiin ja voimaan tuli ulosottokaari sekä laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 1.1.2008 alkaen. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Seuraavassa esitellään hallituksen esityksen 83/2006 alaikäisten osalta tärkeimmät uudistukset sekä kerrotaan, kuinka esityksen ehdotukset ovat laissa nykypäivänä toteutuneet.

3.1 Ulosottomiehen velvollisuus ilmoittaa holhousviranomaiselle vireilletulosta

Ulosottokaaren uudistamisen osalta tärkeimpänä alaikäisiin velallisiin liittyen mainittiin ulosottomiehen velvollisuus ilmoittaa holhousviranomaiselle alaikäistä koskevan asian vireilletulosta, kun kyseessä on riita-asiassa annettu tuomio. Ilmoitusta ei esityksen mukaan tehtäisi tuomituista korvauksista riita- tai rikosasiassa, eikä sakoista tai muista sakkotäytäntöönpanolaissa tarkoitetuista seuraamuksista. Esityksessä katsottiin, ettei holhousviranomaisen selvitystoimilla ole tällaisissa asioissa samaa merkitystä kuin velkavastuuseen joutumisessa yksityisoikeudellisten asioiden vuoksi. Esityksen perustelujen mukaan tarkoituksena oli, että holhousviranomaisen olisi yhteyttä alaikäisen huoltajiin ja selvittäisi sitä, minkä vuoksi alaikäinen on joutunut maksuvelvolliseksi. Hallituksen esityksen 83/2006 mukaan uuden ulosottokaaren tavoitteena oli saada alaikäisen huoltajat toimimaan holhoustoimilain mukaisesti. Sääntelyllä pyrittiin esityksen mukaan aikaansaamaan myös ennalta estävä vaikutus niin, ettei alaikäisen nimissä ryhdyttäisi sellaisiin oikeustoimiin, jotka saattavat johtaa alaikäisen maksukyvyttömyyteen. (Hallituksen esitys 83/2006.)

3.1.1 Perustuslakivaliokunnan lausunto

Perustuslakivaliokunnan lausunnon 42/2006 vp mukaan sääntely (ulosottomiehen tekemä ilmoitus holhousviranomaiselle) on merkityksellistä perustuslain 10. §:ssä turvattun yksityiselämän ja perhe-elämän suojan kannalta. Perustuslain 19. §:n 3. momentissa on lisäksi julkiselle vallalle säädetty velvollisuus tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Perustuslakivaliokunnan mukaan päävastuu lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta kuuluu perusoikeussäännösten esitöiden mukaan perheelle, erityisesti lapsen vanhemmille tai muille lapsen huollosta lain mukaan vastaaville. Julkisen vallan puuttu-

misen perheen sisäiseen elämään tulee perustuslakivaliokunnan mukaan aina olla poikkeuksellinen ja viimekätinen toimenpide silloin, kun lapsen oikeuksia ei ole mahdollista muutoin turvata. (Perustuslakivaliokunnan lausunto 42/2006 vp.)

3.1.2 Vähäisten velkojen rajaaminen

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan 42/2006 vp todennut, että hallituksen esityksessä 83/2006 ehdotetulla sääntelyllä (ulosottoviranomaisen ilmoitus holhousviranomaiselle) pyrittiin puuttumaan alaikäisten velkaantumisesta johtuviin ongelmiin sekä viime kädessä estämään sellaisten oikeustoimien tekeminen lasten nimissä, jotka saattoivat johtaa alaikäisen maksukyvyttömyyteen. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan tällaisesta tarkoituksesta muodostui sääntelylle perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä ja painava peruste. Kun hallituksen esityksen 83/2006 perusteella ulosottomies on velvollinen tekemään ilmoituksen kaikista – vähäisistäkin – ulosottoon tulevista alaikäisistä veloista, niin perustuslakivaliokunnan mukaan lakivaliokunnan on aiheellista harkita vähäisten velkojen rajaamista ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle. (Perustuslakivaliokunnan lausunto 42/2006 vp.)

Lakivaliokunta ei lausunnossaan pidä ilmoitusvelvollisuuden rajaamista velan määrän perusteella aiheellisena. Valiokunnan mielestä ulosottoon saakka edennyttä velan perintää on erityisesti lapsen kohdalla syytä pitää hälytysmerkkinä velan suuruudesta riippumatta. Lisäksi ulosotossa peritään kulloistakin perintään saapuvaa saatavaa, eikä ulosottomiehellä ole tietoa velallisen velkojen kokonaismäärästä. Pienistäkin yksittäisistä veloista saattaa yhdessä muodostua merkittävä velkataakka etenkin alaikäiselle. (Hallituksen esitys 83/2006.)

3.1.3 Toteutunut laki

Hallituksen esityksen 83/2006 ehdotetut uudistukset ulosottomiehen velvollisuudesta ilmoittaa holhousviranomaiselle ovat nykyisin toteutuneet ulosottokaareissa siten, että 3. luvun 113. §:ssä säädetään, että ulosottomiehen tulee tehdä asian vireilletulosta ilmoitus velallisen kotikunnan holhousviranomaiselle salassapitosäännösten estämättä. Ilmoitus tehdään, jos ulosottoperusteena on riita-asiassa annettu tuomio ja velallisena alle 18-vuotias henkilö. Ilmoitusta ei kuitenkaan tehdä vahingonkorvaussaatavista. Perustuslakivaliokunnan ehdotus vähäisten velkojen rajaamisesta ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle ei ole toteutunut nykyisessä lainsäädännössä, sillä ulosottokaaren 3. lu-

vun 113. §:ssä ei ole mainintaa velkojen määrästä, vaan ulosottomiehen tulee tehdä ilmoitus asian vireilletulosta. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Nykyisin alaikäisiltä perittävän muun julkisen maksun kuin veron ilmoitusvelvollisuudesta holhousviranomaiselle on säädetty laissa verojen ja maksujen täytäntöönpanossa 7. §:ssä. Muita julkisia maksuja kuin veroja voivat valtioneuvoston asetuksen (1324/2007) mukaan olla esimerkiksi valtiolle, valtion laitoksille, kunnille tai kuntayhtymille tai seurakunnille määrätty maksut. Pykälässä 7 säädetään, että ulosottoviranomaisen tulee tehdä ilmoitus holhousviranomaiselle ulosottokaaren 3. luvun 113. §:n mukaan. (Valtioneuvoston asetus verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 20.12.2007/1324.)

3.2 Hakijan tarkastusvelvollisuus

Hallituksen esityksen 83/2006 mukainen uudistus verojen ja maksujen täytäntöönpanosta alaikäisten osalta merkitsisi ulosottomiehen hakijalle määräämää tarkastusvelvollisuutta alaikäisen maksuvelvollisuudesta. Maksuvelvollisuuden tarkastuspyyntö tehtäisiin aina, kun perittävänä on muu julkinen saatava kuin vero alle 15-vuotiaalta. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Saatava voi olla esimerkiksi sairaala- tai muu laitospmaksu. Hallituksen esityksen 83/2006 mukaan tällaisia tarkistuksia jouduttaisiin pyytämään kunnilta 400—500 asiassa vuosittain. Hallituksen esityksessä määrä kuitenkin arvioitiin todellisuudessa pienemmäksi, koska kunnissa suoritettavassa laskutuksessa kiinnitetään alaikäisen maksuvelvollisuuteen aiempaa enemmän huomiota. Esityksessä löytyy toimikunnan ehdotus siitä, että terveydenhuollon maksut poistettaisiin alaikäisiltä, joka olennaisesti pienentäisi tarkistusten määrää. Hallituksen esityksen mukaan tarkoituksena oli, että tiettyin käytännön ohjaustoimin, kuten sosiaali- ja terveysministeriön antamalla niin sanotulla kuntakirjeellä, kiinnitetään julkisten hoitomaksujen laskuttajien huomiota siihen, ettei laskuja kirjoiteta perusteettomasti alaikäisen nimiin. Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) 1. §:n mukainen lapsen oikeus riittävään elatukseen käsittää muun muassa lapsen tarvitseman hoidon. Toisaalta käytännössä jo 12-vuotias saattaa itse käyttää terveyden- tai sosiaalihuollon palveluja ilman huoltajiensa myötävaikutusta. Suunnitteilla on lainmuutos, jonka mukaan terveydenhuollon maksut poistettaisiin alaikäisiltä. (Sosiaali- ja terveydenhuollon mak-

supolitiikan ja maksujärjestelmän uudistamista selvittäneen toimikunnan mietintö, sosiaali- ja terveysministeriö, julkaisu 2005:10.)

Hakijan tarkastusvelvollisuus on toteutunut siten, että nykyisin laissa verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 6. §:ssä säädetään ulosottoviranomaisen hakijalle asettama velvollisuus tarkastaa alaikäisen maksuvelvollisuus, kun alle 15-vuotiaalta peritään muuta julkista saatavaa kuin veroa. Kuten edellä ulosottoviranomaisen ilmoitusvelvollisuus holhousviranomaiselle -kohdassa muista julkisista maksuista on säädetty valtiopöytäasetuksella (1324/2007), niin samat säännökset pätevät myös hakijan tarkastusvelvollisuuteen. (Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 15.6.2007/706.)

Terveydenhuollon maksujen poistamisen alaikäisiltä osalta laissa ei ole tapahtunut uudistuksia, eikä asiasta ole uusia julkaisuja. (Tuukkanen, K. haastattelu 15.8.2011) Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisun perusteella hakija on velvollinen laskua tehdessään varmistamaan potilaan maksuvelvollisuuden. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisun perusteella maksuun panijan on varmistuttava siitä, onko lapsi ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kykenevä päättämään hoidostaan ja onko hänellä siten oikeus kieltää terveydentilaansa ja hoitoansa koskevien tietojen antaminen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalleen. Kun alaikäinen ei ole kykeneväinen päättämään hoidostaan olisi eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisun perusteella asianmukainen menettely sellainen, että maksu lähetettäisiin jo ensisijassa hänen edunvalvojalleen. (Sairaankuljetuksen maksun omavastuuosuus perittiin alaikäiseltä lapselta. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu, Dnro 1090/4/07.)

3.3 Alaikäisen yksityisyyden suoja

Lisäksi esityksessä 83/2006 ehdotettiin, ettei alle 15-vuotiaista annettaisi todistusta ulosottorekisteristä eikä tehtäisi ilmoitusta luottotietotoiminnan harjoittajalle maksuhäiriömerkintää varten. Tällä pyrittiin suojaamaan alaikäistä tulevaisuuden varalta, sillä mahdollinen maksuhäiriömerkintä voi tulevaisuudessa vaikuttaa hallituksen esityksen mukaan esimerkiksi opintolainan saantiin. Esityksen mukaan kieltä koskisi kaikkia ulosottoasioita ulosottoperusteen laadusta riippumatta. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Alaikäisen tulevaisuuden suojaksi ulosottokaaren 3. luvun 113. §:n 2. momentissa on nykyisin säädetty, ettei esityksen mukaisia tietoja anneta alle 15-vuotiaista. Yli 15-vuotiaasta varattomuustiedot annetaan, ja ne ovatkin ainoat tiedot, jotka alaikäisestä voidaan rekisteröidä maksuhäiriötiedoiksi. (Luottotietolaki 11.5.2007/527.)

3.4 Holhousviranomaisen toimet

Talousvaliokunta lausunnossaan 29/2006 vp piti ehdotettua sääntelyä (ulosottoviranomaisen ilmoitusvelvollisuus holhousviranomaiselle) perusteltuna. Talousvaliokunnan lausunnon mukaan holhousviranomaisten yhteydenottomahdollisuus alaikäisen huoltajaan ennalta ehkäissee alaikäisen velkaantumista. Lausunnossa arvioitiin, että yhteydenoton johdosta osa perintään jo tulleista saatavista hoidettaneen niin, että pakkoperintätarve poistuu. (Talousvaliokunnan lausunto 29/2006 vp.)

Hallituksen esityksen 83/2006 asiantuntijakuulemisessa on esitetty, että sääntelyn (ulosottoviranomaisen ilmoitusvelvollisuus holhousviranomaiselle) tehostamiseksi lakiin tulisi ottaa täsmälliset säännökset siitä, mihin toimenpiteisiin holhousviranomaisen on ryhdyttävä saatuaan ulosottomiehen ilmoituksen. Lakivaliokunta toteaa, että jo holhousvoimasta annetun lain (442/1999) nykyisten säännösten mukaan holhousviranomaisella on laajat valtuudet ryhtyä toimenpiteisiin sen saatua ulosottomieheltä ilmoituksen alaikäistä koskevasta ulosottoasiasta. Edunvalvoja on velvollinen pyydettäessä antamaan holhousviranomaiselle kaikki tehtävänsä koskevat tarpeelliset tiedot, tositteet ja asiakirjat (56. §:n 2. momentti). Jos edunvalvoja laiminlyö tämän velvollisuutensa, holhousviranomaisen voi käyttää laissa säädettyjä pakkokeinoja (57 §). Jos päämiehen edun turvaaminen vaatii toimenpidettä, josta edunvalvoja ei ole huolehtinut, holhousviranomaisen voi hakea tuomioistuimelta toisen edunvalvojan määräämistä huolehtimaan siitä (58 §). Äärimmäisissä tapauksissa holhousviranomaisen voi hakea tuomioistuimelta edunvalvojan vapauttamista tehtävästään (16, 72 ja 81 §). Lakivaliokunta toteaa, että koska tilanteet voivat olla hyvin moninaisia, vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta, että holhousviranomaisen voi harkita, mihin toimenpiteisiin ulosottomiehen ilmoituksen johdosta on kussakin tapauksessa perusteltua ryhtyä. (Lakivaliokunnan mietintö 26/2006 vp.)

Hallituksen esityksen asiantuntijakuulemisessa on esitetty myös, että viranomaisten tulisi puuttua alaikäisten velkaantumiseen jo aikaisemmassa vaiheessa. Näin voitaisiin tehdä esimerkiksi silloin, kun alaikäisen maksuvelvollisuutta koskevaa asiaa käsitel-

lään tuomioistuimessa. Valiokunta pitää kuitenkin tarkoituksenmukaisena, että holhousviranomaisten voimavarojen käyttö ainakin aluksi keskitetään niihin ongelmallisimpiin tapauksiin, joissa asia on edennyt ulosottoperintään saakka. Sääntelyn kehittäminen edelleen on mahdollista myöhemmin, kun nyt ehdotetun sääntelyn soveltamisesta on kertynyt kokemusta. (Lakivaliokunnan mietintö 26/2006 vp.)

Mietinnön mukaan lakivaliokunta puoltaa ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösehdoitusten hyväksymistä muuttamattomina. Perusteluiksi mainitaan se, että kysymys on tärkeästä lasten suojaksi säädetyistä menettelyistä, jonka tehokkuus käytännössä jää pitkälti riippumaan holhousviranomaisten omaksumista käytännöistä, uudistuksen tavoitteiden toteutumista on syytä seurata tarkkaan. (Lakivaliokunnan mietintö 26/2006 vp.)

Hallituksen esityksen 83/2006 mukaan viranomaisen toimintaan uudistukset vaikuttaisivat siten, että osa maistraattiin ulosottomiehen ilmoittamista asioista hoituneen vanhempien maksulla, mutta osassa tapauksista maistraatissa käynnistyneen kuitenkin resursseja vaativa selvittely. Tämä koskee etenkin sellaisia tapauksia, joissa alaikäisen nimissä on harjoitettu liiketoimintaa erilaisia järjestelyjä hyväksi käyttäen. Esityksessä arvioitu lisätyömäärä ei kuitenkaan ole sellainen, että lisäresurssien saaminen maistraatteihin olisi uudistuksen toteuttamiseksi välttämätöntä. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Nykyisessä laissa ei ole tehty hallituksen esityksessä 83/2006 ehdotettuja uudistuksia holhousviranomaisen ohjeistukseksi. Lakivaliokunta on katsonut että jo tuolloin lainsäädännöstä löytyneet säännökset ovat olleet riittävät. Lakivaliokunnan mietinnön mukaisesti holhousviranomaisella on tarkoituksenmukaisesti melko vapaa harkintavalta jokaisen edunvalvottavan kohdalla tehtävistä toimista, joka tulee myös esiin opinnäytetyön kohdassa ”8.2 Maistraatin toiminta alaikäisten velallisten osalta”. Hallituksen esityksessä ehdotettu viranomaisen aikaisempi mahdollisuus puuttua alaikäisen velkaantumiseen ei myöskään ole toteutunut nykyisessä lainsäädännössä. Viranomaisen puuttuu tilanteeseen lainsäädännön mukaan siinä vaiheessa, kun ulosottohakemus saapuu ulosottovirastoon. (Ulosottokaari 3:113)

4 ALAIKÄISTEN VELALLISTEN ASIOIDEN VERTAILUA

Oikeusministeriö on vuonna 2004 - 2005 tehnyt selvityksen alaikäisten ulosottovelallisten määrästä ja heidän ulosotossa olevista veloistaan. Hakuun otettiin ULJAS-järjestelmästä kaikki vuonna 1987 tai sen jälkeen syntyneet. Hakujakso oli 11 kuukautta (1.3.2004 – 31.1.2005). Tuolloin ulosotossa oli valtakunnallisella tasolla yhteensä 4 300 alaikäistä velallista. Heillä oli asioita 7050, joiden pääoma oli yhteensä noin 2,3 miljoonaa euroa. Alaikäisistä velallista suurin osa oli 15—17-vuotiaita. Kuitenkin noin 800 velallista oli alle 15-vuotiaita, ja heistä noin 300 alle 10-vuotiaita. Nuorimmat ulosottovelalliset olivat syntyneet vuonna 2003. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Alle 15-vuotiailta oli perittävänä noin 1330 saatavaa. Niistä veroja oli noin 850 ja julkisia maksuja noin 400 asiaa. Yksityisoikeudellisia velkomusasioita oli noin 60. Verosta suurimmat ryhmät olivat jäännösvero, kiinteistövero sekä perintö- ja lahjaverot. Julkisoikeudellisista asioista noin 40 prosenttia oli erilaisia sosiaali- ja terveydenhoidon maksuja, kuten sairaala-, terveyskeskus- ja kehitysvammahoitomaksuja. Noin viides perittävinä olleista julkisoikeudellisista saatavista oli vahinkovakuutusmaksuja, joista valtaosa oli liikennevakuutusmaksuja. Alle 15-vuotiailta perittiin myös muun muassa julkisten saatavien perintäkuluja, dieselveroja ja pysäköintivirhemaksuja. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Oikeusministeriön tekemän selvityksen mukaan 15 - 17-vuotiailla oli edellä mainittujen saatavaryhmien lisäksi merkittävänä ryhmänä sakot. Tämänikäisillä oli ulosottope-
rinnässä kappalemääräisesti eniten julkisoikeudellisia asioita ja toiseksi eniten sakkoja. Julkisoikeudellisista asioista noin kolmasosa oli liikennevakuutusmaksuja ja toinen kolmannes joukkoliikenteen tarkastusmaksuja. Yksityisoikeudellisista asioista valtaosa oli rikosperusteisia vahingonkorvauksia, mutta myös yksityisoikeudellisia velkomusasioita oli ulosottope-
rinnässä. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Alaikäisten ulosottovelallisten veloista määrältään suurimpia olivat yksityisoikeudelliset saatavat, joiden pääoma oli yhteensä noin miljoona euroa. Tässä määrässä ovat mukana myös erilaiset korvaussaatavat. Keskimäärin yksityisoikeudellisten saatavien suuruus oli 2200 euroa. Alle 15-vuotiailta perittävien yksityisoikeudellisten saatavien pääoma oli keskimäärin 10 000 euroa (noin 60 asiaa, joiden yhteenlaskettu pääoma oli noin 600 000 euroa). Saatavien määrä vaihteli huomattavasti. Esimerkiksi eräältä

vuonna 1997 syntyneeltä velalliselta perittiin yli 62 000 euron suuruista saatavaa. (Hallituksen esitys 83/2006.)

Alaikäisiltä perittävien verosaatavien pääoma oli keskimäärin 530 euroa, sakkojen 120 euroa ja muiden julkisoikeudellisten saatavien 75 euroa. (Hallituksen esitys 83/2006.)

4.1 Tutkimuksen tulokset

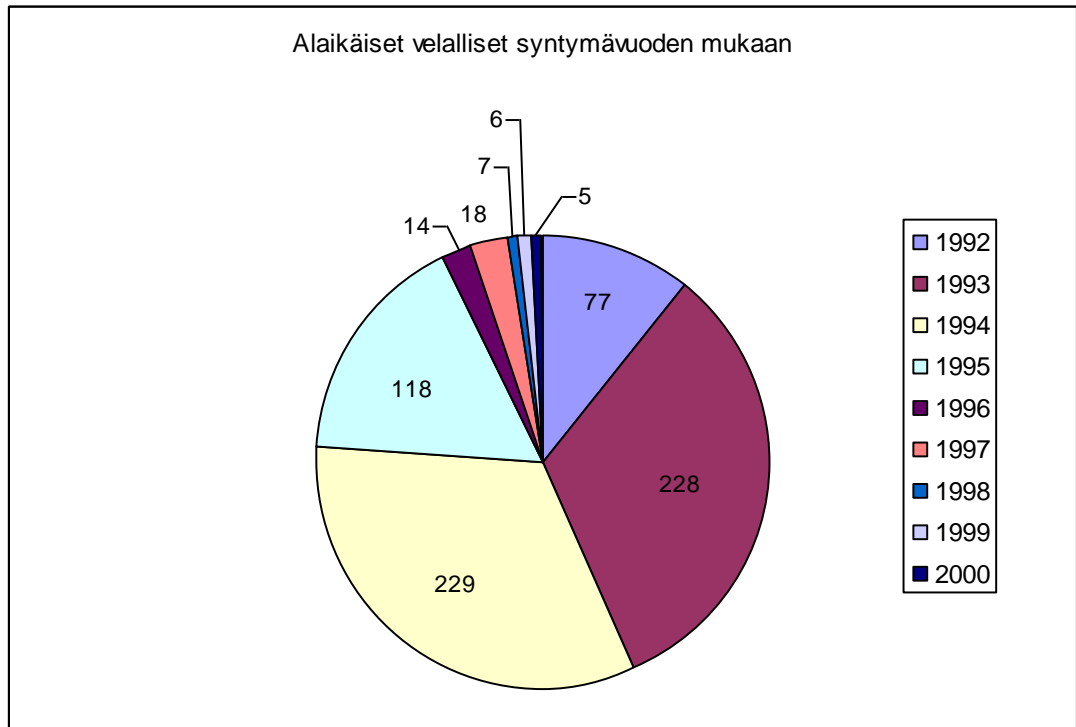
Valtakunnanvoudinvirastosta saamani tilastoinnin sekä oman tutkimukseni perusteella alaikäisten velallisten määrä sekä asioiden summat ovat muuttuneet merkittävästi Oikeusministeriön selvityksestä vuosina 2004 - 2005. Valtakunnanvoudinviraston 1.1.2011 tekemän taulukoinnin perusteella valtakunnallisella tasolla ulosotossa on yhteensä tuona hetkenä ollut alaikäisiä velallisia 993 henkilöä. Lukemaan on otettu mukaan vuosina 1994 - 2010 syntyneet. Näillä velallisilla on ollut asioita yhteensä 1424 kappaletta, joiden kokonaissaldo on ollut 413 748 euroa. Vuosina 1994 – 1999 syntyneiltä on saatu perittyä yhteensä 28 351 euroa. Vuosina 2000 – 2010 syntyneiden osalta kertymiä (perityt rahat) ei ole tilastoitu ollenkaan. Tilastoinnin perusteella valtakunnallisella tasolla nuorimmat velalliset ovat syntyneet vuonna 2010, ja heitä on kaiken kaikkiaan ollut 28 henkilöä. (Alaikäiset velalliset syntymävuoden mukaan. Taulukointi. 1.1.2011. Valtakunnanvoudinvirasto.)

Erityisesti alaikäisten velallisten määrä, asioiden summa sekä kokonaissaldo ovat pienentyneet Oikeusministeriön selvityksestä vuosilta 2004-2005 Valtakunnanvoudinviraston tekemään selvitykseen 1.1.2011. Syynä alaikäisten asioiden suureen vähenemiseen on voinut olla lainsäädännön muutokset, kuten esimerkiksi ulosottokaaren voimaantulo. Alaikäisten velallisten asioita on ulosottokaaren voimaantulon jälkeen ollut helpompi seurata ja näin ollen alaikäisten asiat ovat voineet vähetä kun holhousviranomaisen on päässyt seuraamaan alaikäisten velallisen asioiden hoitoa. (Alaikäiset velalliset syntymävuoden mukaan. Taulukointi. 1.1.2011. Valtakunnanvoudinvirasto.)

4.2 Alaikäiset velalliset syntymävuoden mukaan

Alaikäisten velallisten syntymävuodet on saatu selville Uljas-järjestelmästä saatavista seurantaraporteista. Sain käyttööni raportit yhden vuoden ajalta (1.6.2011 - 31.5.2011), joista asiakohtaisesti merkitsin ylös velallisen syntymävuoden. Raportit

sisältävät siis ainoastaan alaikäiset velalliset Kymenlaakson ulosottoviraston ulosotto-
piirin alueelta.

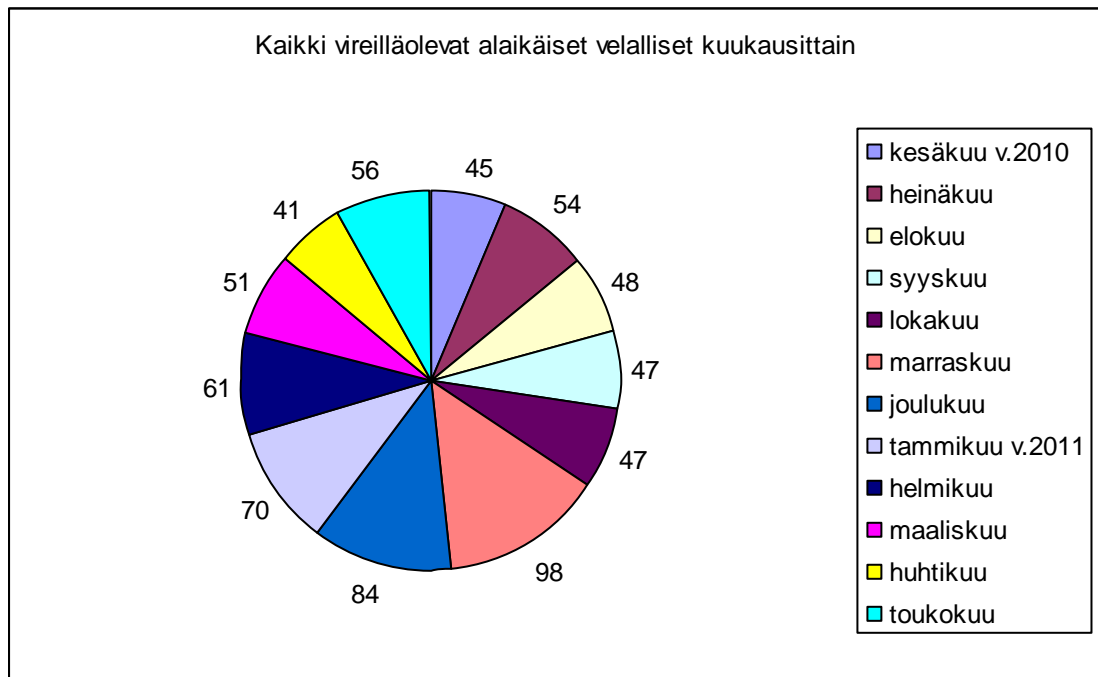
Kuva 1. Alaikäiset velalliset syntymävuoden mukaan

Kuvassa 1 on jaoteltu alaikäiset velalliset syntymävuoden mukaan Kymenlaakson ulosottovirastossa ajalla 1.6.2010 – 31.5.2011. Tutkimuksen tulos on sama, kuin Oikeusministeriön selvityksessä ajanjaksolla 1.3.2004 – 31.1.2005: suurin osa alaikäisistä velallisista on 15 - 17-vuotiaita. Tulee kuitenkin huomioida, että vuonna 1992 syntyneiden tulokset voivat olla harhaanjohtavia, sillä osa kyseisenä vuonna syntyneistä on kesken otannan täyttänyt 18 vuotta ja näin siirtynyt ”täysi-ikäisten velallisten” joukkoon. Sama sääntö pätee kaikkiin syntymävuosiin, mutta erityisesti se kiinnittää huomion suurimpiin ryhmiin, jotka voivat olla virheellisiä kesken vuoden tehdyn otannan vuoksi. Kaiken kaikkiaan alaikäisiä velallisia, joilla asioita oli vireillä tutkimuksen ajankohtana, oli 702 kpl. Tässäkin huomiota tulee kuitenkin kiinnittää siihen, että luku on saatu jokaisen kuukauden päätteeksi tehdyistä raporteista, ja sama velallinen on voinut mahdollisesti olla jokaisen kuun raportissa, jolloin tulos ei ole täysin luotettava ja saattaa johtaa harhaan lukijaa. Kuten edellä on mainittu, eniten asioita on ollut 15 - 17-vuotiailla, mutta joukosta löytyy myös viisi vuonna 2000 syntynyttä, eli tällä hetkellä he olisivat 10 - 11-vuotiaita. Näin nuorilla velallisilla kyseessä on ollut

todennäköisesti oikeusapumaksut tai jäännösvero, eikä siis syy ulosoton raporttiin joutumisesta ole henkilön itsensä, vaan hänen edunvalvojan tai huoltajan tekemä virhe.

4.3 Kaikki vireilläolevat alaikäiset velalliset kuukausittain

Kuukausittainen tilanne on selvitetty samoilla seurantaraporteilla kuin edellä, mutta seuraavan kuvan tarkoituksena on havainnoida tarkemmin alaikäisten velallisten asioiden vireilläolo ulosotossa vuoden aikana. Kuukausittainen jako antaa tarkemman kuvan alaikäisistä velallisista kuin raportointi syntymävuoden mukaan, sillä kuukausittaisessa raportissa on huomioitu velallinen on vain kerran, mikäli hänellä on ollut asia kyseisenä kuukautena vireillä.

Kuva 2. Kaikki vireilläolevat alaikäiset velalliset kuukausittain

Kuvassa 2 on jaoteltu alaikäisten velallisten määrät kuukausittain. Kuva osoittaa velallisten määrien pysyvän lähes samoina kuukaudesta toiseen, vaikkakin pientä eroa on talven osalta havaittavissa. Vuonna 2010 marraskuussa alaikäisiä velallisia on ollut vireillä eniten. Tämä johtuu luultavasti siitä, että kesäkuukausina maksamatta jätetyt laskut ja maksut saapuvat ulosottoon myöhemmin, ja näkyvät tilastoissa vasta talvella. Kuva osoittaa, että alaikäisten velallisten vireilläolo on suhteellisen tasaista ja näin syyt voivat olla suhteellisen samankaltaisia. Ainoastaan talven suuret luvut näyttävät yhdessä yleisimpien asioiden taulukon kanssa sen, että mopoilu voi olla yksi suuri alaikäisten velallisten syy joutua ulosottoon. Mopoilun ja ulosoton yhdistäviä tekijöitä

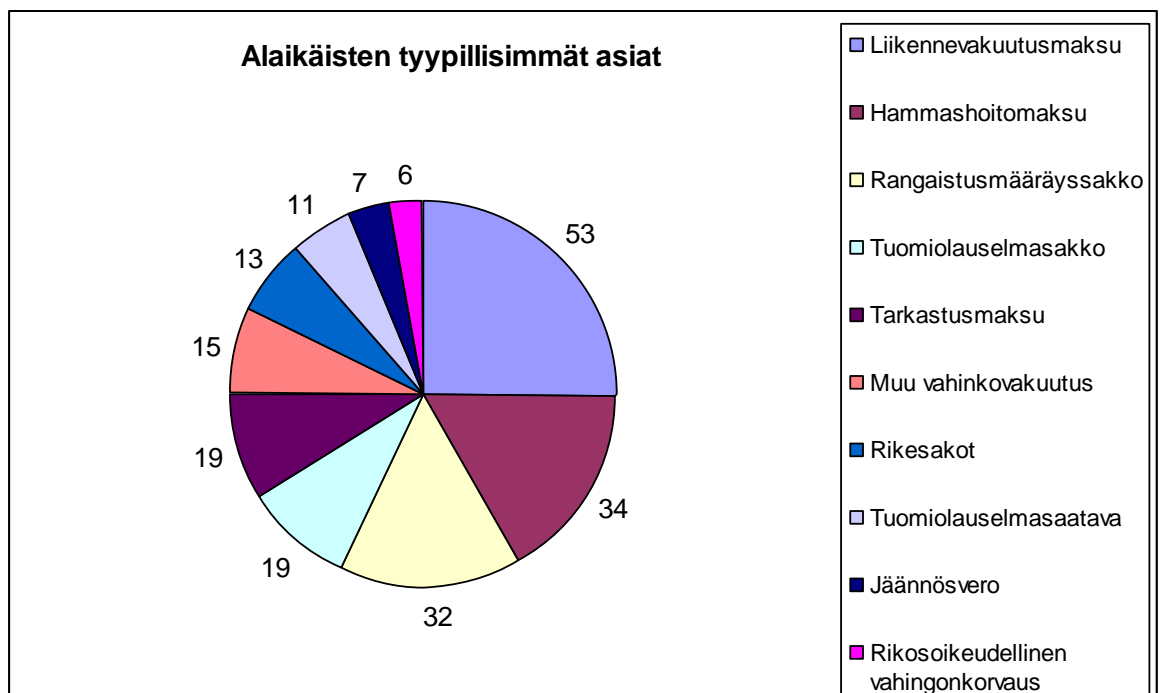
ovat viritetyt mopot, jolloin nuori jäädessään poliisille kiinni (mahdollisesta) ylinopeudesta saa sakon ylinopeudesta ja autoverosta sekä korotetun liikennevakuutusmaksun. Koska viritetty mopo ei täytä enää mopon kriteereitä, vaan sen katsotaan olevan moottoripyörä, ja tällöin siihen sovelletaan moottoripyörästä annettuja säännöksiä. (Viritetty mopo – pelissä elämä. 2011 Trafi.fi)

5 ALAIKÄISTEN ASIAT KYMENLAAKSON ULOSOTTOVIRASTOSSA

Alaikäisten velallisten asioita tutkiessani on käytetty hyväksi Uljas-järjestelmästä saatavia seurantaraportteja. Seurantaraporteista selviää alaikäisten velallisten asiat Kymenlaakson ulosottovirastossa. Kokosin raportit vuoden ajalta (1.6.2010 - 31.5.2011). Taulukoin alaikäisten asiat kuukausittain ja asioittain, jolloin sain selville joka kuussa vireilletulleet asiat.

5.1 Kymmenen tyypillisintä asiaa

Kymmenen tyypillisimmän asian kuvasta voimme ensivilkaisulla nähdä sen, että lähes kaikki asiat ovat alaikäisen itsensä aiheuttamia. Ainoastaan jäännösvero on päätynyt ulosottoon huoltajien toimesta. Alla näemme eriteltynä asiat ja löydämme hieman pohdintaa syistä, joiden takia asiat ovat voineet päätyä ulosottoon.

Kuva 3. Alaikäisten kymmenen tyypillisintä asiaa

Kymmenen tyypillisimmän asian kaavio osoittaa liikennevakuutusmaksun olevan yleisin ja suurin ryhmä. Ulosottomiesten haastatteluiden perusteella tähän yksi syy on se, että mopot ja muut kulkuneuvot rekisteröidään alaikäiselle. Kulkuneuvojen ollessa alaikäisen omistuksessa, tulevat vakuutusmaksut heidän nimellään useimmiten, sillä vakuutusyhtiöt eivät välttämättä edellytä alaikäiseltä vanhempien suostumista liikennevakuutuksen ottamiseksi (Viritetty mopo – pelissä elämä, 2011. Trafi.fi.). Koska alaikäiset harvemmin kykenevät hoitamaan raha-asioitaan, joutuvat maksut tällöin ulosottoon. Liikennevakuutusmaksuista on voitu myös perheen sisällä niin, että nuori hoitaa ne itse kesätyörahoista, ja kun kesätöitä ei saadakaan, niin maksut tulevat ulosottoon. Ulosottomiesten haastatteluissa ratkaisuksi tähän ehdotettiin muun muassa sitä, että alaikäisiä ei merkittäisi omistajiksi kulkuneuvoille, jolloin vakuutuksetkaan eivät olisi heidän nimellään vaan huoltajien, jolloin maksut tulisivat varmasti huoltajien tietoon ja näin maksetuksi.

Hammashoitomaksut ovat kymmenen joukossa toiseksi suurimpana ryhmänä. Hammashoitomaksut kirjataan potilaan nimellä ja tämän vuoksi laskut tulevat alaikäiselle. Alaikäisten hammashoito on kuitenkin asetuksen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (9.10.1992/912) 9. §:n 6. momentin mukaan maksutonta, joten tulkitsen asian niin, että ulosottoon saapuvat hammashoitomaksut kertyvät pääosin unohdetuista hammashoitoajoista, joihin alaikäinen on jättänyt menemättä.

Kolmanneksi suurimpana ryhmänä ovat rangaistusmääräyssakot. Rangaistusmääräyssakko tarkoittaa sakkoa, joka määrätään päiväsakoissa ja johon vaikuttaa sakon saajan tulot. Alaikäisten tapauksessa kyse voi olla esimerkiksi viritetystä moposta, jolloin se on laitton. Kuukausitasolla sakkoja on eniten saapunut ulosottoon talviaikaan, joka viestii siitä, että alaikäiset ovat saaneet sakkoja edellisenä kesänä. Mopoilu ja rangaistusmääräyssakot ovat siis yhteydessä toisiinsa. Voidaan ajatella, ettei kotona sakoista ole välttämättä uskallettu kertoa, ja näin ne saapuvat ulosottoon perittäväksi.

Neljänneksi suurin ryhmä on niin ikään sakot, mutta tuomiolauselmasakot. Tuomiolauselmasakot eroavat rike- ja rangaistusmääräyssakoista siinä, että tuomiolauselmasakot ovat tuomioistuimen antamia. Alaikäisten kohdalla kyseessä voi olla esimerkiksi lievät pahoinpitelyt tai usein toistuvat näpistyksset. Alaikäisen tuomiolauselmasakoissa voi olla sama pelko kuin sakoissa (ja virkavallan kanssa tekemisissä ollessa yleensä),

ettei niistä uskalleta puhua kotona. Asiat tulevat ulosottoon, josta viimeistään menee ilmoitus huoltajille.

Viidentenä alaikäisten velallisten asioiden listalla on tarkastusmaksu. Alaikäinen on saanut tarkastusmaksun esimerkiksi matkustettuaan ”pummilla”, eli ilman voimassa olevaa matkustuslippua. Kuten aikaisemmissa asioissa, näen tässäkin maksun ulosottoon saapumisen syynä sen, ettei asiasta ole kerrottu huoltajille.

Kuudentena ryhmänä ovat muut vahinkovakuutukset, jotka tarkoittavat esimerkiksi kasko-, eläin- tai maatilavakuutusta. Alaikäisten kohdalla kyseessä yleisimmin on kaskovakuutus, joka on esimerkiksi otettu mopoon, jonka omistajaksi on merkitty alaikäinen nuori. Luottolistan 1/2000 löytyvässä artikkelissa kerrotaan vanhemmista, jotka ostavat omaisuutta alaikäisten lastensa nimiin. Motiivina artikkelin mukaan voi olla aito halu antaa lapsille jotain, mutta useimmiten vanhemmat ovat itse pahasti velkaantuneita ja yrittävät kiertää ahdingon ostamalla esimerkiksi auton alaikäisen lapsensa nimiin. Syystä tai toisesta halua ei sitten enää riitäkään pakollisen liikennevakuutuksen maksamiseen, jolloin ulosottovirasto saa taas töitä. Artikkelin mukaan valitettavaa tilanteissa on se, että ulosottovirasto ei voi periä maksua keneltäkään muulta kuin siltä, jolle se on maksuunpantu. (Karvonen 2000, 11.)

Seitsemänneksi suurimpana ryhmänä ovat rikesakot. Rikesakot, kuten aiemmin on jo mainittu myös sakkojen kohdalla, on sellainen asia, josta ei välttämättä puhuta kotona ja näin ollen asia saapuu ulosottoon perittäväksi.

Kahdeksantena ryhmänä ovat tuomiolauselmasaattavat, jotka ovat niin ikään tuomioistuimen tuomitsemia, esimerkiksi todistelukustannuksia. Ne eivät ole sakkoja, mutta tuomittu valtiolle maksettavaksi.

Yhdeksäntenä ryhmänä on jäännösvero, joka kansankielessä tarkoittaa maksamattomia ”mätkyjä”. Alaikäisillä on harvemmin tuloja, ainakaan niin paljon, että niistä tulisi veroseuraamuksia, joten nämä johtuvat pääasiassa esimerkiksi omistetusta omaisuudesta tai saadusta perinnöstä, josta ei ole maksettu veroja kokonaan. Tällöin huolehtiminen jäännösveron maksamisesta siirtyy huoltajalle tai muulle edunvalvojalle, joka hoitaa asian pois, alaikäisen varoista maksamalla. Myös Luottolistasta 1/2000 löydettyssä artikkelissa kerrotaan lapsista, jotka voivat joutua vastaamaan perintöveroista. Tällöin perinnön saajalla ei ole tuloja, joista maksaa verot, ja seuraukset voivat

olla ikävät. Artikkelissa haastateltu Helsingin ulosottoviraston silloinen johtava kihlakunnanvouti Heikki Merenheimo muistaa tapauksia, joissa perinnöksi saatu asunto on jouduttu myymään, jotta ulosottoon pantu vero on saatu maksettua. Artikkelia varten haastatellun Merenheimon mukaan se on tietysti aivan hullua, ja he ovat yrittäneet (Helsingin ulosottovirastossa) välttää sitä viimeiseen asti. Merenheimon mukaan pankitkaan eivät enää mielellään anna lainaa, vaikka sille olisi täysi vakuus, jos ihmisellä ei ole tuloja. (Karvonen 2000, 11)

Kymmenentenä oleva rikosoikeudellinen vahingonkorvaus on rikoksesta tai ilkeistä aiheutunut korvausvelvollisuus. Nuorten kohdalla kysymyksessä on useimmiten ilkeistä. Rikosoikeudellisesta vahingonkorvauksesta ei mene ilmoitusta holhousviranomaiselle ulosoton toimesta, sillä se on rajattu pois ulosottokaaren 3. luvun 113. §:n mukaan, jossa sanotaan, ettei ilmoitusta holhousviranomaiselle tehdä vahingonkorvaussaatavista.

5.2 Alaikäisten kaikki asiat

Alaikäisten velallisten kaikki asiat on niin ikään selvitetty seurantaraporttien avulla, kuten lähes kaikki tilastointi edellä. Seuraavassa selvitetään alaikäisten kaikki asiat, jotka ovat olleet vireillä Kymenlaakson ulosottovirastossa ajalla 1.6.2010 - 31.5.2011.

ikäisen toimeenpanoasia on yksi muuntorangaistus, joka on siis tapahtunut yli 15-vuotiaalle, sillä alle 15-vuotiaat eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa rikoslain 3. luvun 4. §:n mukaan.

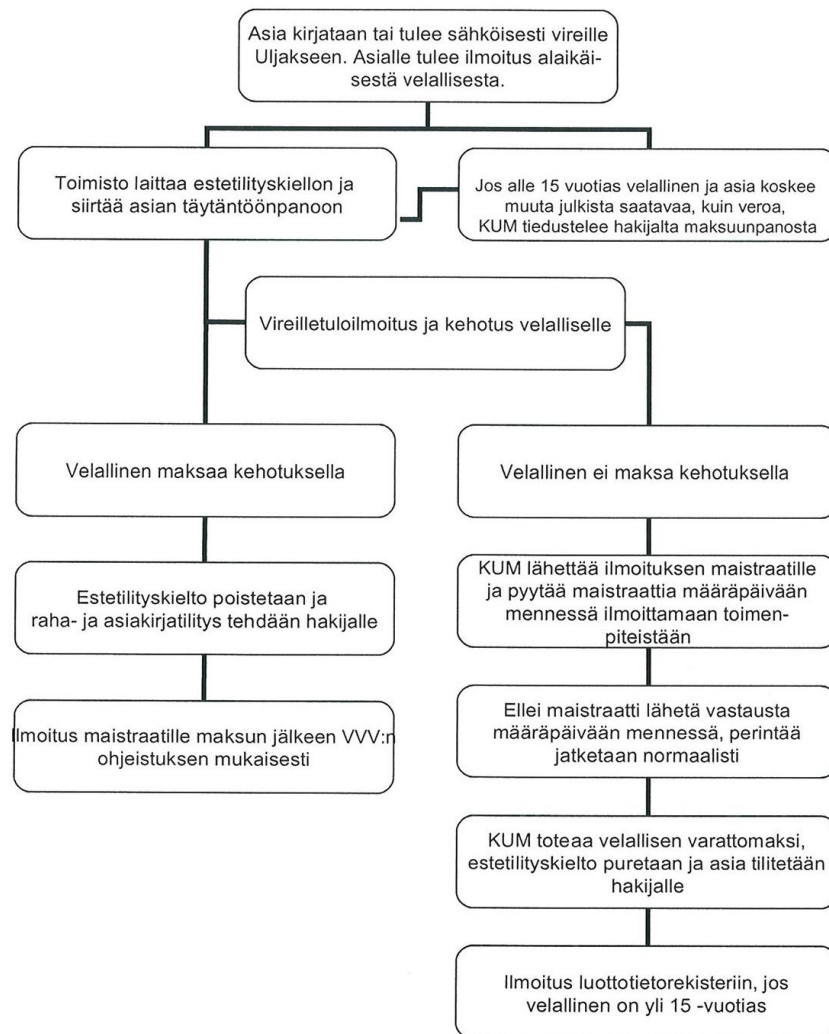
6 ULOSOTTOMIESTEN TYÖ ALAIKÄISTEN VELALLISTEN PARISSA

Selvittääkseni käytännön toiminnan alaikäisten velallisten kanssa, haastattelin Kymenlaakson ulosottoviraston kuutta kihlakunnanulosottomiestä (Kouvolan toimipisteessä on kaiken kaikkiaan 11 kihlakunnanulosottomiestä). Tarkoituksena oli haastatella kihlakunnanulosottomiehiä vain Kouvolan toimipisteessä, sillä käytännöt virastojen välillä voivat vaihdella, ja työssäni halusin perehtyä nimenomaan toimintaan Kouvolan toimipaikassa. Kyselylomake löytyy opinnäytetyön liitteenä (LIITE 1). Haastatteluiden määrä jäi hieman toivotusta, mutta olen tulokseen silti tyytyväinen, sillä se on yli puolet koko joukosta ja antaa hyvän kuvan kihlakunnanulosottomiesten toiminnasta Kouvolan toimipisteessä. Lisäksi toimintaa kuitenkin ohjaavat laki ja valtakunnantouvidin viraston ohjeet, joista virkamies ei voi kovinkaan paljon poiketa ilman seuraamuksia.

6.1 Valtakunnanvoudinviraston ohjeistus

Valtakunnanvoudinvirasto antoi ohjeistuksen alaikäisten velallisten käsittelyyn tiedoksi ulosottovirastoille 16.6.2010. Ohjeistuksella pyrittiin selkeyttämään käytäntöä, jossa ulosottoviranomainen ilmoittaa holhousviranomaiselle ulosottoon päätyneet alaikäiset velalliset, jotka eivät ole maksaneet annettuun määräpäivään mennessä.

Alaikäistä velallista koskeva ilmoitus maistraatille

Kuva 5. Valtakunnanvoudinviraston ohje

Kuvassa 5 on esitetty valtakunnanvoudinviraston ohjeen alaikäistä velallista koskevan ilmoituksen tekemisestä. Käytännössä ilmoituksen tekemisessä on hieman eroavuuksia. Ensiksi, suurin osa alaikäisten velallisten asioista saapuu sähköisesti Uljas-

järjestelmään, mutta on myös asioita, jotka saapuvat kirjallisesti hakemuksella. Tällöin asialle ei kirjaudu automaattisesti ilmoitusta alaikäisestä velallisesta, vaan toimistohenkilön tulee tehdä se itse järjestelmään samalla kun saapunutta asiaa kirjataan. Kirjauksen ohella laitetaan estetilityskielto. Jos asia koskee muuta julkista saatavaa kuin veroa ja velalliseksi on merkitty alle 15-vuotias, valtakunnanvoudinviraston ohjeen mukaisesti hakijalta pyydetään velallisen maksuvelvollisuuden tarkastamista. Kuitenkin poiketen valtakunnanvoudinviraston ohjeistuksesta, tiedustelun tekee toimistohenkilö, eikä ohjeistuksen mukaisesti kihlakunnanulosottomies. Kihlakunnanulosottomies kuitenkin merkitään tiedustelun tekijäksi, jolta saa tarvittaessa lisätietoja. Tiedustelu löytyy liitteistä (LIITE 2). Kun alle 15-vuotiaasta velallisesta tehdään hakijalle maksuvelvollisuuden tarkastuspyyntö, ei asiaa laiteta täytäntöönpanoon, vaan se jätetään kirjaamisvaiheessa ”kesken”. Tällä toiminnalla pyritään suojaamaan alle 15-vuotiasta, ettei hänelle jäisi merkintöjä järjestelmään, mikäli täytäntöönpanohakemus on ollut aiheeton. Kun estetilityskielto on laitettu ja mahdollinen vastaus maksuvelvollisuuden oikeellisuuden tiedusteluun hakijalta saatu, laitetaan asia täytäntöönpanoon, jolloin järjestelmästä lähtee vireilletuloilmoitus ja ensimmäinen maksukehoitus velalliselle hänen omalla nimellään. Tämän jälkeen tilanteita voi olla kaksi: velallinen maksaa tai ei maksa. Jos velallinen maksaa kehotuksella, estetilityskielto poistetaan ja rahat sekä asiakirjat tilitetään hakijalle. Ilmoitus maksusta menee maistraatille seurantaraportissa seuraavan kuun alussa. Jos velallinen ei maksa kehotuksella, velallisen nimi päättyy seurantaraporttiin, joka toimitetaan niin ikään seuraavan kuun alussa maistraatille. Asia on täytäntöönpanossa, mutta keskeytyneenä. Maistraatti tekee omat toimintonsa asian suhteen, ja asia palautuu ulosottovirastoon, jolloin asian hoitamista jatketaan. Velallinen todetaan varattomaksi, estetilityskielto puretaan ja asia tilitetään hakijalle. Yli 15-vuotiaasta menee ilmoitus luottotietorekisteriin.

6.2 Kyselyn tulokset & ulosottomiesten toiminta alaikäisen velallisen kohdalla

Luvussa 6.2 on purettu haastattelun tulokset kysymysjärjestyksessä. Haastattelun aikana kihlakunnanulosottomiehiltä saadut kommentit on kursivoitu, ja ne esitetään anonymisti.

Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että alaikäisten velallisten vanhemmilla on useimmiten asioita ulosotossa, ainakin toisella heistä. Lähestulkoon jokainen kihlakunnanulosottomies vastasi, että velkaantuminen on ikään kuin "perinnöllistä" tai että

vanhemmilta saatu malli ohjaa lapsen toimintaa. Koska alaikäisen vanhemmat ovat vastuussa lastensa asioiden hoitamisesta, ja kuten Luottolistan 1/2000 artikkelissakin on mainittu, vanhemman jo ollessa ulosoton asiakas voi tilanne johtaa siihen, että myös lasten asiat tulevat ulosottoon.

Alaikäiset velalliset ovat pääasiallisesti yksittäistapauksia, mikä voidaan päätellä myös ulosottoon tulevien asioiden luonteesta. Alaikäisten asiat hajaantuvat useille eri asianimikkeille, ja kuten tilastointikin osoittaa, suurin osa asioista jää alle viiteen tapaukseen vuodessa. Haastatteluiden perusteella sain myös vastauksen, että velallisen täyttäessä 18 vuotta nähdään, tuleeko hänestä "vakioasiakas" ulosottoon. Myös se, että alaikäisellä on useampia asioita ulosotossa, lisää todennäköisyyttä hänen tulevasta vakioasiakkuudestaan. *"Jos alaikäisellä on ollut kerran asia, on riski että kulutusluottojen helpon saannin myötä hänelle tulee uusia asioita myöhemmin. Kulutusluottoja annetaan liian helposti."* Haastatteluiden mukaan vakioasiakkaaksi voi hyvinkin tulla, jos suvussa on paljon velallisia (malli ohjaa lapsen toimintaa). Yksittäistapauksista voidaan myös puhua siksi, että asiat ovat useimmiten pieniä, muutaman kympin suuruisia. *"Alaikäisten velallisten asiat ovat perinnän kannalta onnettomia, tulos niistä on huono."*

Alaikäisten velat maksaa useimmiten huoltaja, jos velkoja ylipäättään maksetaan. *"Alaikäisten velallisten asioita on harvoin ja vähän, ne maksetaan hyvin, poikkeuksia lukuun ottamatta."* Velka jää useimmiten perimättä, jos vanhemmat eivät sitä maksa, sillä alaikäisillä harvoin on tuloja tai ulosmitattavaa omaisuutta. Alaikäiset eivät itse maksa velkojaan, ja vaikka kesätöitä olisi, niin ei ole taitoa tulla ulosottovirastoon maksamaan velkaa pois. Usein myös alaikäisellä itsellään ei ole taitoa mennä pankkiin maksamaan tai oikeuksia nettipankin käyttöön, joten maksua ei saada pankin kautta. Haastattelun vastauksien mukaan velat hoidetaan viimeistään itse siinä vaiheessa, kun aikomuksena on hankkia pankkikortti tai puhelinliittymä omiin nimiin, jolloin huomataan, ettei korttia saakaan, ennen kuin velat on hoidettu pois. Tällöin täysi-ikäisenä tullaan hoitamaan vanhat velat pois. *"Ehkäisevä raha-asioiden neuvonta olisi tarpeen, jossa kerrotaan velkaantumisen riskit myöhemmässä elämässä."* Myös Luottolistasta 1/2000 löydetty artikkeli noudattaa kihlakunnanulosottomiesten haastattelun tulosta. Artikkelissa sanotaan, että jos lapsella ei ole tuloja eikä ulosmitattavaa omaisuutta, maksua ei saada perittyä, jolleivat vanhemmat maksa velkaa. Usein vanhemmat mak-

savat velan, mutta jos vanhemmat ovat itse pahasti ylivelkaantuneita, tuloksena on maksamaton velka. (Karvonen 2000, 11.)

Haastatteluiden perusteella maistraatti kysyy harvemmin alaikäisistä velallisista, mutta tämäkin riippuu täysin kihlakunnanulosottomiehestä ja velallisesta. Esimerkiksi erään kihlakunnanulosottomiehen kohdalla on 1-2 kertaa kysytty vuoden 2008 jälkeen, toisen kohdalla 5-10 kertaa vuosittain. Eräs kihlakunnanulosottomies sanoi, että alaikäisiä velallisia koskevia puheluita tulee ja niissä kysellään maksetuista veloista.

Alaikäisen velallisen perinnän eroavuus normaalista perinnästä riippuu täysin siitä ulosottomiehestä, jonka rooteliin velallinen kuuluu. Rooteli tarkoittaa kihlakunnanulosottomiesten vastuualuejakoa, jossa velalliset on jaettu sukunimen perusteella vastaaville ulosottomiehille. Kuten normaalissakin perinnässä, velallisen nimellä lähtee järjestelmästä automaattisesti ensimmäinen maksukehotus, jossa mainitaan myös luottotietojen mahdollisesta menetyksestä, johon maksamattomuus voi johtaa. Tämä saattaa tepsii osaan alaikäisten velallisten vanhemmista tietynlaisena "pelotteena", jolloin velka maksetaan.

Mikäli maksua ei ensimmäisen kehotuksen jälkeen kuulu, laittavat kaikki kihlakunnanulosottomiehet uuden maksukehotuksen velallisen nimellä. Neljä kihlakunnanulosottomiestä kuudesta ottaa myös yhteyttä vanhempiin jollakin tapaa, joko soittamalla tai laittamalla kirjeen, jossa selviää alaikäisen kaikki ulosotossa olevat asiat. *"Se on oma ratkaisu, jos ei maksa kahdella varoituksella"*. Osa kihlakunnanulosottomiehistä ottaa yhteyden toiseen vanhemmista, osa katsoo velkojen perusteella: otetaan yhteyttä siihen vanhempaan, jolla ei ole velkoja ulosotossa. Haastatteluiden perusteella saatetaan ottaa yhteyttä myös molempiin vanhempiin, varsinkin jos nähdään, että he asuvat eri osoitteissa. Tällä pyritään siihen, että molemmat vanhemmat saavat tasapuolisesti tiedon lapsensa asioista. Vanhempiin yhteyttä ottamalla pyritään siihen, että vanhempi varmasti huolehtii alaikäisen asian pois ulosotosta, eikä jätä reagoimatta, kuten on saattanut tehdä omien asioidensa kohdalla. *"Alaikäiset eivät välttämättä puhu asioista kotona."* Yksi kihlakunnanulosottomies vastasi, että hän pyrkii puheyhteyteen ensisijaisesti velallisen itsensä kanssa: yleensä tieto tosin menee myös vanhemmille, mutta hän pyrkii tavallansa opettavaiseen kokemukseen alaikäisen kohdalla. Hän uskoo, että alaikäinen velallinen oppii parhaiten siitä, kun hänelle kerrotaan, mitä asiasta seuraa, ja konkreettisesti hieman "puhutellaan" viranomaisen toimesta. *"Mi-*

nulla on ikään kuin ”opetusajatus”, että keskustelemalla alaikäisen velallisen kanssa ikään kuin annan opetuksen, mihin asioiden hoitamattomuus voi johtaa.”

Haastatteluiden perusteella alaikäisistä velallisista pidetään yllä lähes yhtä täydellisiä tietoja kuin täysi-ikäisestä. Heistä suoritetaan rekisterikyselyt ja ulosoton summasta ja pyyntötavasta riippuen selvitetään mahdolliset omistukset lain mahdollistamalla tavalla. Esimerkiksi tilit tarkastetaan, vaikka sieltä ei useimmiten mitään löydykään. Jos velassa on kyse esimerkiksi kiinteistöverosta, tiedetään jo velan nimikkeen perusteella että alaikäisellä on omistus johonkin kiinteistöön ja tällöin tarkastetaan omaisuudet valitun ulosottomenettelyn mahdollisuuksien mukaan (vrt. suppean ja normaalin ulosottomenettelyn selvityksien erilaisuus). Suppeassa ulosottomenettelyssä voidaan ulosmitata toistuvaistulo, veroennakonpalautus tai muu omaisuus, jota ei tarvitse muuttaa rahaksi. (Ulosottokaari 3:105) Tavallisessa perinnässä taas ulosmittauksen kohteena voivat olla esimerkiksi velalliselle kuuluvat esineet tai oikeus, joka voidaan yksilöidä ja jolla on varallisuusarvoa. (Ulosottokaari 4:8)

Kihlakunnanulosottomiehet odottavat rahan saapumista annettuun eräpäivään asti, ja tästä eteenpäin käytännöissä on eroja. Kihlakunnanulosottomiehestä riippuen perintää jatketaan normaalisti lain edellyttämällä tavalla tai jäädään odottelemaan normaalia pidempään rahan saapumista, ikään kuin suojellen alaikäisen luottotietoja. Myös ajan kohta vaikuttaa perinnän aikatauluun. Esimerkiksi veronpalautusten alla asian voidaan ”antaa roikkua” ajatuksella, jos veronpalautuksia tulisi ja näin velkaa saataisiin lyhennettyä. Rahojen odottelussa katsotaan myös velallisen tietoja muuten: Jos vanhemmat ovat ulosoton asiakkaita, voidaan päätellä, ettei rahaa kuulu, eikä sitä silloin turhaan myöskään odotella.

6.3 Yhteenveto

Alaikäisten asioita on harvoin ja ne maksetaan yleensä pois vanhempien toimesta. *”Asioita harvoin on täytyntä laittaa pois varattomuusesteellä”.*

Haastatteluiden perusteella alaikäisten velallisten velkaantumista ohjaa malli, joka on saatu kotoa. Mikäli vanhemmat tai suku ovat ulosoton asiakkaita, on todennäköistä, että lapsikin tulee asiakkaaksi jossain vaiheessa. Tähän kuitenkin vaikuttaa myös se, että vanhemmat ovat lastensa asioiden hoidosta vastuussa ja voivat jättää asiat hoitamatta, jolloin alaikäinen on itse syytön velkaantumiseensa. Lasten asioiden hoitoon

vaikuttaa myös jonkin verran se, onko huoltaja itse velkaantunut: On selvää, että toisen asioita on vaikeampi hoitaa, jos omatkaan asiat eivät ole kunnossa.

Kihlakunnanulosottomiesten haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että alaikäisten velallisten käsittely vaihtelee jonkin verran, riippuen asialaadusta ja asiaa käsittelevästä ulosottomiehestä. Osa ulosottomiehistä toimii alaikäisten velallisten kohdalla ajatuksenaan suojella alaikäisen luottotietoja, toiset taas toimivat kuten laki sanoo, eikä pitkitä asiaa sen enempää tai ajattele lasten luottotietojen suojelemista. Alaikäisten velallisten asiat ovat yksittäistapauksia, ja ne maksetaan hyvin pois vanhempien toimesta.

Eroa tavalliseen perintään on maksukehotusten määrässä ja siinä, että jossakin vaiheessa maksamatta jääneen velan kohdalla otetaan useimmiten yhteyttä vanhempiin oikean velallisen sijasta. Alaikäisten velallisten kohdalla voi myös olla ajatus siitä, että heille annettaisiin ”opetus” tai näytetään mihin raha-asioiden huoleton hoito voi johtaa tulevaisuudessa.

6.4 Ratkaisu

Ratkaisuksi alaikäisten velkaantumiseen kihlakunnanulosottomiesten haastatteluissa löytyi muun muassa ehkäisevä raha-asioiden neuvonta esimerkiksi koulussa sekä kihlakunnanvoudilta saamani kommentin perusteella voisi miettiä ulosottohakemuksen tyyppiä alaikäisten kohdalla. Kun tavallisen ulosottohakemuksen maksuhäiriömerkintä voidaan poistaa velallisen pyynnöstä silloin, kun ulosottoperusteen määräaika on kulunut umpeen, niin suppeassa ulosotossa merkintä voidaan poistaa heti, kun ulosotossa oleva maksu on suoritettu (Ulosottokaari 1:32). Tämän johdosta alaikäisten kohdalla voisi miettiä lainsäädännöllä asetettavaa ainoaa suppean ulosoton mahdollisuutta alaikäiselle velalliselle, jolloin nuoruuden virheet eivät vaikuttaisi tulevaisuudessa, kun merkintä on mahdollista saada poistetuksi heti maksun jälkeen. Tällöin alaikäisen velallisen olisi mahdollista saada tulevaisuudessa asiat nopeammin ja helpommin hoidetuksi (esimerkiksi asunnon vuokraaminen), kun maksuhäiriömerkintä voidaan poistaa heti maksun jälkeen.

Kun maistraatti vielä tällä hetkellä tarkastaa mahdolliset maksetut asiat soittamalla asiaa hoitavalle kihlakunnanulosottomiehelle, asiaa voisi selkeyttää muistuttamalla maistraatille, että alaikäisten veloille suoritettut maksut löytyvät kuukausittaisesta seu-

rantaraportista. Näin heidän olisi helppo tarkastaa maksut raporteista, eikä erikseen tarvitsisi soittaa ulosottovirastoon, joka voi viedä aikaa.

Terveydenhuollon maksujen osalta on tieto, ettei niitä ole poistettu alaikäisiltä sosiaali- ja terveydenhuollon maksupolitiikan ja maksujärjestelmän uudistamista selvittäneen toimikunnan mietinnön mukaisesti, eikä julkaisuja asian suhteen ole julkaistu. (Tuukkanen 2011). Opinnäytetyössä kohdassa 3.2.1 kuitenkin eduskunnan oikeusasiamiehen antaman ratkaisun mukaisesti terveydenhuollon hoidon maksuun panijan tulisi arvioida hoidettavan kyky määrätä hoidostaan, ja tämän perusteella laskuttaa joko hoidettavaa itseään tai hänen edunvalvojaansa. Eduskunnan oikeusasiamiehen tekemä ratkaisu voisi olla eräs ratkaisu alaikäisten velallisten asioiden vähentämiseen ulosotosta. Hammashoitomaksut esimerkiksi ovat Kymenlaakson ulosottovirastossa toiseksi suurin asiaryhmä, 34 tapausta 12 kuukauden aikana. Muut terveydenhuollon maksut jäävät viiteen tai vähempään kuin viiteen asiaan vuodessa. En kuitenkaan näe terveydenhuollon maksujen poistamista suurimpana kysymyksenä alaikäisten velallisten kohdalla, sillä ratkaisuksi pitäisi pyrkiä mieluiten, kuten ulosottomiesten haastattelussa tuli esille, ennaltaehkäisevään ja opettavaiseen raha-asioiden hoitoon, eikä ikään kuin ”lakaista” perintään saapuvia maksuja maton alle, kuten hallituksen esityksessä 83/2006 tulee esille.

7 ALAIKÄISET VELALLISET HOLHOUSVIRANOMAISEN TYÖSSÄ

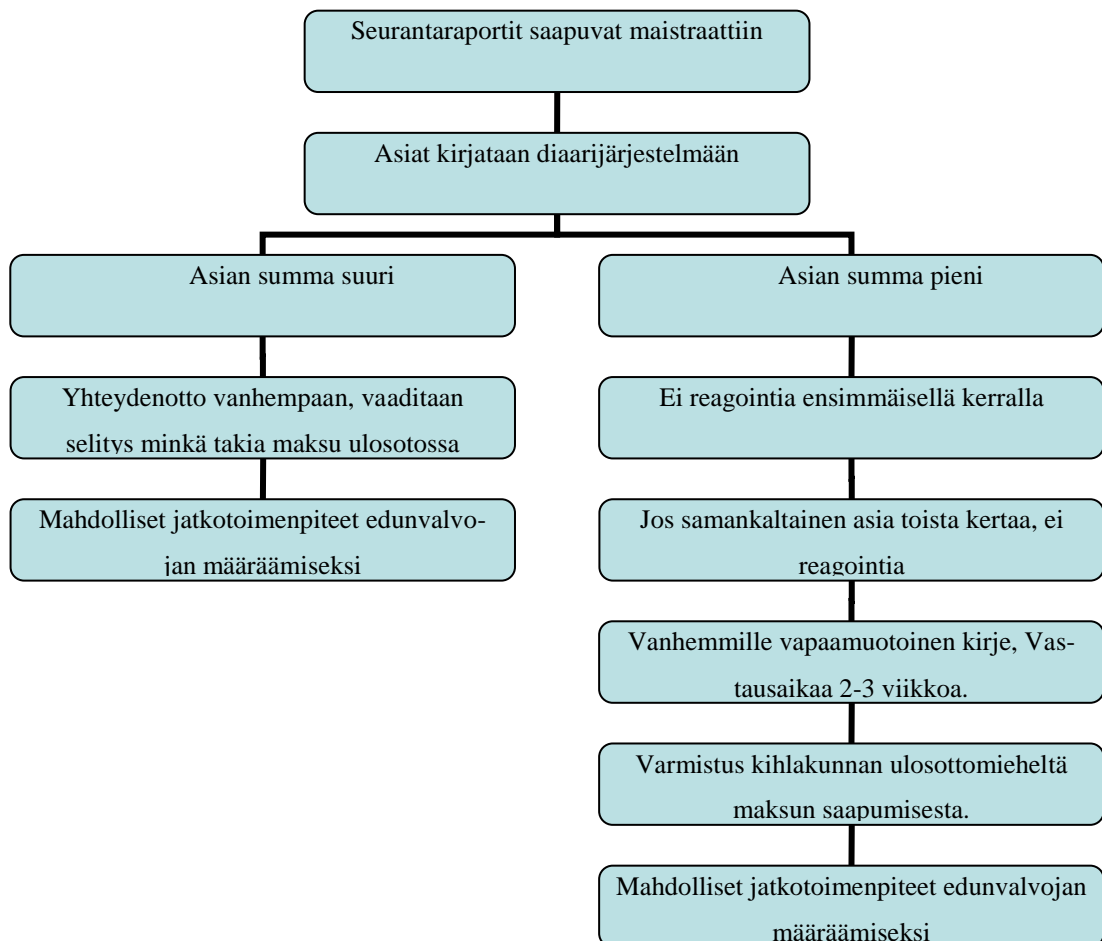
Ulosottovirasto tekee yhteistyötä alaikäisten velallisten osalta holhousviranomaisen (jäljempänä maistraatti) kanssa ulosottokaaren 3. luvun 113. §:n mukaisesti, jossa määritetään ulosottomiehen velvollisuudeksi tehdä alaikäisen velallisen vireilletulosta ilmoitus velallisen kotikunnan holhousviranomaiselle (LIITE 3). Holhousviranomaisen jatkotoimenpiteitä alaikäisten velallisten osalta määrittää esimerkiksi laki holhoustoimesta, jonka 1. §:ssä kerrotaan holhoustoimen tarkoituksena olevan valvoa niiden henkilöiden etua ja oikeutta, jotka eivät vajaavaltaisuuden, sairauden, poissaolon tai muun syyn vuoksi voi itse pitää huolta taloudellisista asioistaan. Maistraatin toiminnan selvittämiseksi on haastateltu Kymenlaakson maistraatin henkikirjoittaja Liisa Peltokurppaa.

7.1 Maistraatille toimitettava ilmoitus alaikäisestä velallisesta

Käytännössä ilmoitus alaikäisestä velallisesta toimitetaan maistraattiin kerran kuussa seurantaraporttien muodossa. Seurantaraportit alaikäisistä velallisista syntyvät Uljas-järjestelmässä joka kuun alussa sitä edeltävältä kuukaudelta. Esimerkiksi tammikuun alaikäisten velallisten raportti syntyy helmikuun alussa. Seurantaraportissa ilmenee joka kuussa vireilletulleet uudet alaikäisten velallisten asiat, suoritettut maksut sekä alaikäisten velallisten kaikki vireilläolevat asiat yhteensä. Esimerkiksi Kymenlaakson ulosottovirastosta Kymenlaakson maistraattiin toimitettavasta alaikäisten raportista ilmenee Kouvolan, Kotkan ja Haminan toimipaikkojen vireilletulleet asiat, maksut sekä kaikki alaikäisten velallisten vireilläolevat asiat. Seurantaraportit toimitetaan joka kuun alussa maistraattiin heti niiden synnyttyä järjestelmään ovelta ovelle -tyylillä, sillä virastot sijaitsevat samassa talossa ja tämä koetaan helpoksi tavaksi hoitaa asia ilman byrokratiaa. Seurantaraporttien toimittaminen yhdellä kertaa koetaan helpommaksi kuin se, että jokaisesta alaikäisestä velallisesta vietäisiin erikseen ilmoitus. Erikseenkin alaikäisistä velallisista on ilmoitettu, ennen kuin tuli mahdolliseksi saada yhden kuukauden raportit Uljas-järjestelmästä. (Sahala 2011.)

7.2 Maistraatin toiminta alaikäisten velallisten osalta

Maistraatin toimintaa alaikäisten velallisten osalta on pyritty työssä selventämään kuvan avulla. Kuvan on tehnyt kirjoittaja haastattelun perusteella.

Kuva 6. Maistraatin toimintakaavio

Kuvassa 6 näemme maistraatin toiminnan alaikäisten velallisten osalta. Maistraatin saatua seurantaraportit he aloittavat asioiden käsittelyn kirjaamalla ne diaarijärjestelmään. Maistraatti kiinnittää huomiota asioiden suuruuteen, ja asian suuruuden mukaan käytetään eri tapaa asian hoidossa. Koska alaikäisten velallisten asiat ovat useimmiten pieniä summia, yleensä liikenne- tai hoitomaksuja, ei maistraatti reagoi niihin ensimmäisellä kerralla. Harvemmin myöskään yhteyttä vanhempiin otetaan toisesta saapuvasta asiasta, jos summa on edelleen pieni ja asia samankaltainen kuin edellinen. Mikäli alaikäinen on samanlaisesta asiasta kolmannen kerran raportissa, laittaa maistraatti huoltajille vapaamuotoisen kirjeen, jossa kerrotaan asian saapumisesta maistraattiin ja alaikäisen velallisten asioiden lukumäärä. Kirjeessä kerrotaan huoltajien velvollisuudesta hoitaa alaikäisen asiat ja maistraatin henkikirjoittajan mukaan ei ole olemassa todellisia keinoja varmistaa vanhempien hoitavan maksu, ja ainoaksi keinoksi jääkin vanhempien lievä ”uhkailu” maksun maksamiseen. Huoltajille annetaan vastausaika 2 - 3 viikkoa, ja heitä kehoitetaan lähettämään maksukuitti maistraatille. Kirjeessä kerrotaan myös, että maistraatti voi jatkaa asian käsittelyä (edunvalvojan määräämisen selvittämistä), jos maksua ei suoriteta.

Käytännössä harvat huoltajat kuitenkaan toimittavat maistraattiin maksukuitista kopiota, vaikka maksu maksetaan. Maksajalta ei jäädä tivaamaan kuittia, sillä maistraatti varmistaa kihlakunnan ulosottomieheltä onko maksu saapunut. Huoltajien yhteydenottoja maistraattiin on harvoin, mutta välillä huoltajat soittavat ja kertovat hoitavansa asian.

Toimia edunvalvojan määräämiseksi alaikäisen velallisen velkojen takia ei ole Kymenlaakson maistraatissa tarvinnut ikinä tehdä. Tämä myötäilee talousvaliokunnan lausuntoa 29/2006 vp, jossa arvioitiin, että yhteydenoton johdosta osa perintään jo tulleista saatavista hoidettaneen niin, että pakkoperintätarve poistuu. Kymenlaakson maistraatissa edunvalvojan vaihtamisia yleistasolla tapahtuu muutamia vuosittain, ja näissä tapauksissa edunvalvoja vaihdetaan yleiseksi edunvalvojaksi.

Maistraatin kiinnostus alaikäisten raportteihin kohdistuu suurempiin summiin ja tiettyihin asioihin, kuten esimerkiksi perintöveroihin. Näissä asioissa tapaukseen kiinnitetään huomiota heti, esimerkiksi perintöverojen osalta tarkistetaan, onko asiasta aikaisempaa tietoa ja summan ollessa suurempi asetetaan henkilö valvontaan. Jo laki edellyttää edunvalvojalta vuosittaista tiliä, joten perinnön osalta tieto pitäisi olla maistraatilla ennen asian menoa ulosottoon (Laki holhoustoimesta 51 § 1 mom.). Koska edunvalvojalla on velvollisuus hoitaa päämiehensä asiat, tiedustellaan häneltä, miksi maksuja on kuitenkin ulosotossa. Jatkotoimenpiteiden osalta edunvalvoja voidaan vaihtaa yleiseksi edunvalvojaksi, jos alaikäisen velallisen ensisijainen edunvalvoja ei kykene hoitamaan päämiehensä asioita.

7.3 Maistraatin kokemukset

Maistraatti kokee alaikäisistä johtuvan työn rasitteena, ja Peltokurppa kertoo sen olevan täysin sivutoimintaa muun toiminnan ohella. Hallituksen esityksen 83/2006 mukaan on arvioitu, että ”kokonaisuutena arvioiden lisätyömäärä ei kuitenkaan ole sellainen, että lisäresurssien saaminen maistraatteihin olisi uudistuksen toteuttamiseksi välttämätöntä.” Haastattelun perusteella työmäärä kuitenkin kasvaa kasvamistaan, mutta henkilöstöön luodaan vähentämispaineita, joka on ristiriidassa Hallituksen esityksen 83/2006 arvion kanssa. Peltokurppa kuitenkin kertoo olevan hyvä asia, että tiedot saapuvat ulosotosta, varsinkin siinä tapauksessa, jos alaikäinen on jo maistraatin puolella seurannassa. Peltokurppa on haastattelun perusteella samaa mieltä ulosottomiesten kanssa siitä, että ”samat lapset pyörivät”. Osaksi syynä tähän tuntumaan voi

olla se, että maistraatti saa ulosotosta raportit, jolloin samat nimet esiintyvät sekä ulosotossa että maistraatissa. Haastattelun perusteella saadun tiedon mukaan maistraatti ei kohtele alaikäisten velallisten edunvalvoja eri tavalla kuin muita edunvalvoja, vaan he ovat edunvalvoja siinä missä muutkin edunvalvojat. (Peltokurppa 2011.)

7.4 Ratkaisu

Peltokurppa kertoi erääksi ratkaisuksi alaikäisten suojelemiseksi (tai muun sellaisessa tilassa olevan henkilön, joka ei ole kykeneväinen hoitamaan talousasioitaan itse) olevan Robinson-rekisteri. Rekisteriin soittamalla voi tehdä laajemman rajoituksen puhelinmyyntiin. Myös omasta mielestäni vanhemmille, jotka ovat lapsiensa käyttämien puhelinliittymien omistajia, voisi markkinoida maistraatin tai ulosoton puolesta tällaista rekisteriä. Rekisteriin liittyminen vaikeuttaisi alaikäisen itse tekemiä tilauksia 3 vuodeksi kerrallaan, ja toisi näin suojaa lapselle tulevaisuuden varalle. Rekisteriin liittyminen helpottaisi myös vanhempia liittymän omistajana, ettei alaikäinen ilman heidän suostumustaan tee sopimuksia, jotka sitten vanhemman tulee peruuttaa mitättömänä.

Alaikäisen velallisen suojelemiseksi on myös mahdollista asettaa hänen omaisuutensa niin kutsutulle estotilille. Lain holhoustoimesta 53. § 2 momentin mukaan on mahdollista vapauttaa edunvalvoja vuositilin antamisesta, jos omaisuuden säilyminen on turvattu sijoittamalla omaisuutta kohteeseen, josta sitä ei voida nostaa tai siirtää muualle, eikä sijoituksen ehtoja voida muuttaa ilman holhousviranomaisen suostumusta. Tämä järjestely tunnetaan maistraatissa ”estotilinä”. Estotilin käyttö on mahdollista tilanteissa, joissa näyttää asianmukaiselta, että pääoma on sijoituskohteessa koko edunvalvonnan keston ajan. Tämä on eräs vaihtoehto alaikäisen edunvalvojan vaihtamiselle. (Ok-sanen 2011, Estotilit.)

Maistraatin ja ulosottoviranomaisen yhteistyötä voisi tehostaa sillä, että maistraatti tarkastaisi ulosottovirastosta toimitettavista raporteista alaikäisten veloille maksetut maksut, jolloin säästyttäisiin ylimääräisiltä puhelinsoitoilta kihlakunnanulosottomiehille.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätöksenä työlle voisi sanoa, että hallituksen esityksen mukaiset ehdotukset ovat tulleet lakiin lähes muuttumattomina. Ainoastaan ehdotus ilmoitusvelvollisuuden rajaamisesta vähäisissä veloissa ei ole tullut lakiin, joka on perusteltu sillä, että vähäistäkin velkaa voidaan pitää hälytysmerkkinä alaikäisellä lapsella, ja velasta voi muodostua huomattava taakka. Alaikäisten terveydenhuollon maksujen poistamisesta ei ole tullut lainsäädäntöön uudistuksia. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisun perusteella kuitenkin alaikäisen hoidossa kulmakivenä toimii lapsen päätäntäkyky omasta hoidostaan, ja mikäli päätäntäkyky ei ole riittävällä tasolla, tulisi oikeusasiamiehen mukaan maksut lähettää edunvalvojalle. (Sairaankuljetuksen maksun omavastuuosuus perittiin alaikäiseltä lapselta. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu. Dnro 1090/4/07.) Asiantuntijakuulemisissa ja lakivaliokuntien ehdotuksissa esiinnousseet asiat, kuten esimerkiksi viranomaisen mahdollisuus puuttua alaikäisen velkaantumiseen jo tuomioistuin vaiheessa, eivät ole tulleet uudistuneeseen lainsäädäntöön.

Kymenlaakson ulosottopiirin alaikäisten velallisten asiat myötäilevät valtakunnallista tasoa: suurin osa asioista on julkisoikeudellisia asioita ja alaikäiset ovat suurimmaksi osaksi 15 - 17-vuotiaita. Alaikäisten velallisten asiat Kymenlaakson ulosottopiirin alueella ovat pääasiassa asioita, jotka ovat itse aiheutettuja. Suurimpana ryhmänä liikennevakuutusmaksut, hammashoitomaksut, rangaistusmääräyssakot, tuomiolauselmasakot ja tarkastusmaksut antavat kuvan siitä, että alaikäisten maksut liittyvät suurimmaksi osaksi mopoiluun. Alaikäisten velallisten asiat ovat Kymenlaakson ulosottopiirin alueella pääasiallisesti yksittäistapauksia, ja ne maksetaan pois useimmiten huoltajien toimesta. Velka jää useimmiten perimättä, jos vanhemmat eivät maksa sitä, sillä alaikäisellä itsellään ei ole tuloja tai osaamista hoitaa asiaa itse.

Kihlakunnanulosottomiehet toimivat työssään käytännönläheisesti ja lakia täydentäen. Alaikäisten velallisten suhteen kihlakunnanulosottomiehet käyttävät työssään ”pelisilmää”. Kuten haastatteluissakin tuli ilmi, esimerkiksi velallisen mahdollisen veronpalautuksen saamista saatetaan odotella perimisen toivossa, jolloin asia saattaa viipyä ulosotossa pidempään, kuin laissa on määrätty. Myös esimerkiksi maksukehotuksia saatetaan lähettää useampia kappaleita, kuin mitä laissa asetetaan. Käytännön läheinen toiminta antaa työlle inhimillisiä luonteenpiirteitä, joka on mielestäni tärkeää ulosotto-työtä tehdessä, varsinkin alaikäisten velallisten kohdalla.

Kymenlaakson maistraatille alaikäiset velalliset ovat muun työn ohella sivutyötä, ja se saatetaan monesti tuntea jopa taakaksi. Tämä asia on ristiriidassa hallituksen esityksen 83/2006 kanssa, jossa arvioitiin, ettei lisätyö alaikäisten velallisten kanssa ole huomattava. Kymenlaakson maistraatissa ei ole ikinä jouduttu ryhtymään toimiin edunvalvojan määräämiseksi alaikäisen velkojen takia, joka yhdessä kihlakunnanulosottomiesten haastattelujen kanssa viestii siitä, että vanhemmat kuitenkin maksavat velat lopulta pois.

LÄHTEET

Ahonen, T. 2011. Kihlakunnan ulosottomies. Haastattelu. 15.4.2011. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Alaikäiset velalliset –kuukausiraportti. Kesäkuu 2010 – toukokuu 2011. Uljas-tietojärjestelmä.

Alaikäiset velalliset syntymävuoden mukaan. Taulukointi. 1.1.2011. Valtakunnanvoudinvirasto.

Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 9.10.1992/912.

Hallituksen esitys 83/2006.

Jormakka, T. 2011. Kihlakunnan ulosottomies. Haastattelu. 6.5.2011. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Karvonen, L. 2000. Alaikäinen ei saa ostaa velaksi. Luottolista 1/2000.

Laaksonen, R. 2011. Kihlakunnan ulosottomies. Haastattelu. 19.4.2011. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Lakivaliokunnan mietintö 26/2006 vp.

Laki holhustoimesta 1.4.1999/442.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.

Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 15.6.2007/706.

Liikenteen turvallisuusvirasto. Viritetty mopo – pelissä elämä. 2011. Artikkelit. 26.4.2011. Trafi.fi. Saatavissa: <http://www.trafi.fi/uutiset/uutinen/660> [viitattu 27.7.2011]

Luottotietolaki 11.5.2007/527.

Oksanen, A. 2011. Estotilit. Powerpoint-esitys 22.3.2011.

Parho, A. 2011. Kihlakunnan ulosottomies. Haastattelu. 5.5.2011. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Peltokurppa, L. 2011. Henkikirjoittaja. Haastattelu. 8.4.2011. Kouvola: Kymenlaakson maistraatti.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 42/2006 vp.

Puranen, E. 2011. Kihlakunnan ulosottomies. Haastattelu. 26.4.2011. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Robinson-rekisteri. Saatavissa:

http://www.asml.fi/rajoituspalvelut/kuluttajille/puhelintarjonnan_rajotuspalvelu [viitattu 22.8.2011]

Sairaankuljetuksen maksun omavastuuosuus perittiin alaikäiseltä lapselta. 2007.

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu, Dnro 1090/4/07. Saatavissa:

[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?\\${APPL}=ereopaa&\\${BASE}=ereopaa&\\${THWIDS}=0.30/1314177150_255691&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?${APPL}=ereopaa&${BASE}=ereopaa&${THWIDS}=0.30/1314177150_255691&${TRIPPIFE}=PDF.pdf) [viitattu 24.8.2011]

Sahala, A. 2011. Toimistos sihteeri. Haastattelu 3.5.2011. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Syd, I. 2011. Kihlakunnan ulosottomies. Haastattelu. 26.4.2011. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Talousvaliokunnan lausunto 29/2006 vp.

Tuukkanen, K. 2011. Johtava kihlakunnanvouti. Haastattelu. 15.8.2011. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Ulosottokaari 15.6.2007/705.

Valtioneuvoston asetus verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 20.12.2007/1324.

Yhdistyneiden Kansakuntien lasten oikeuksia koskeva yleissopimus SopS 59/1991.

ALAIKÄISET VELALLISET ULOSOTTOMENETTELYSSÄ

- Onko alaikäisten vanhemmilla asioita ulosotossa, onko ikään kuin "perinnöllistä"?

- Kun alaikäinen kerran saapuu asiakkaaksi, tulee "vakioasiakas" vai onko yksittäistapaus? (Tuleeko asioita useampia)

- Kuka alaikäisten velat useimmiten maksaa, itse vai huoltajat?

- Kysyeekö maistraatti paljon alaikäisistä velallisista (ilmoitusten jälkeen)?

- Miten eroaa tavallisesta perinnästä?
 - otetaanko yhteys velallisen sijasta vanhempiin?
 - puhelinsoitto / kirje --> eroa??
 - yhtä laajat tiedot kuin täysi-ikäisestä (tilit jne)??
 - yhteys heti asian tultua vireille vai odotellaanko?

- Jos rahaa ei tule heti, kuinka kauan odotellaan?

- Muuta kommentoitavaa?

KYMENLAAKSON ULOSOTTOVIRASTO
 Kouvolan toimipaikka
 PL 113
 45101 KOUVOLA
 Puh. 010 362 3450
 Fax 010 362 3481

TIEDUSTELU

02.04.08

<hakijan nimi (muu julkinen saatava kuin vero)>

<hakijan osoite>

<postinumero ja postitoimipaikka>

Ulosottoasian numero <ulosottoasian numero>

ALAIKÄISTÄ VELALLISTA KOSKEVA TIEDUSTELU

Velallinen

<velallisen nimi>

<henkilötunnus>

Kymenlaakson ulosottovirastoon on saapunut alle 15-vuotiasta velallista koskeva täytäntöönpanohakemus:

Asialaji ja rahamäärä <asialajin nimi> <rahamäärä>

Hakijaa pyydetään tarkistamaan määräpäivään mennessä alaikäisen maksuvelvollisuus. Verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain 6 § 2 mom. mukaisesti täytäntöönpano on keskeytyneenä määräpäivään asti, ellei toisin sovita.

Määräpäivä <päivämäärä (esim. 3 viikkoa kirjeen päiväyksestä)>

Peruste Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 6 § 2 momentti.

Velallista hoitaa kihlakunnanulosottomies

<kk-ulosottomiehen nimi>
 puh.nro 010 36 23 <alanumero>

<toimistosihteerin nimi>
 toimistosihteerin
 puh.nro 010 36 23<alanumero>

KYMENLAAKSON ULOSOTTOVIRASTO

Kouvolan toimipaikka
 PL 113
 45101 KOUVOLA
 Puh. 010 36 23450
 Fax 010 36 23481

VIREILLETULOILMOITUS

21.05.10

Kymenlaakson maistraatti
 Kouvolan yksikkö
 PL 113
 45101 KOUVOLA

Ulosottoasian numero <ulosottoasian numero>

ALAIKÄISTÄ VELALLISTA KOSKEVA ILMOITUS

Velallinen

<velallisen nimi>

<henkilötunnus>

Kymenlaakson ulosottovirastoon on saapunut alaikäistä velallista koskeva täytäntöönpanohakemus:

Asialaji ja rahamäärä <asialajin nimi> <rahamäärä>

Holhousviranomaista pyydetään ilmoittamaan määräpäivään mennessä mahdollisesta velallisen edunvalvonnan tarpeesta. Ulosottokaaren 3 luvun 113 §:n mukaisesti täytäntöönpano on keskeytyneenä määräpäivään asti, ellei toisin sovita.

Määräpäivä <päivämäärä (esim. 3 viikkoa kirjeen päiväyksestä)>

Peruste Ulosottokaari 3 luvun 113 § ja/tai laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 7 §.

Velallista hoitaa kihlakunnanulosottomies

<kk-ulosottomiehen nimi>
 puh. 01036 23 <alanumero>

<toimistosihteerin nimi>
 toimistosihteerin
 puh. 01036 23<alanumero>